

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА

• NO.9 (3177) •

• ПЯТНІЦА, 12 САКАВІКА, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭТ-САЙТЭ WWW.GOLAS.BY

Пранікнёна спяваюць “Ластаўкі”

Беларускі жаночы вакальны калектыў, прапісаны ў латвійскім Даўгаўпілсе, выпусціў кампакт-дыск сваіх песень **Стар. 2**

Знічкі Памежжа

Стар. 3

Духмяны хлеб на белым палатне...

Ксенію Лявонаўну Падвербную паважліва называюць захавальніцай традыцый **Стар. 4**

Вялікая душа

Народная артыстка Беларусі Вольга Клебановіч стварае на тэатральнай сцэне і ў кіно вобразы жанчын абаяльных і моцных духам

Іван Ждановіч

Нейкім неверагодным чынам яна сумяшчае ў сабе, здавалася б, несумяшчальнае. Пабачыш усмешку артысткі — проста сама ласкавасць. І дабрыва... Але і пра магутны валявы пачатак, уласцівы гэтай энергічнай жанчыне, у беларускім, ды і расійскім тэатральным бамондзе вядома, бадай, усім. У ліку паклоннікаў яе таленту — і знакамты расійскі акцёр Мікалай Калягін: ён даслаў Вользе з нагоды юбілею цёплую тэлеграму. А святкавалі юбілей нядаўна ў яе родным Нацыянальным акадэмічным драмтэатры імя М.Горкага. Зрэшты, дзе ж яшчэ лепш разгледзіш захапляльны

парадокс вялікай душы, як не на сцэне? Менавіта ў ролях, у створаных вобразамі і выяўляе Вольга Міхайлаўна адметны народны характар.

І ўсё ж, мушу сказаць, моц яе жаночая мае беларускую мяккасць. Пра гэта, дарэчы, цікава разважае сама Вольга Клебановіч — у інтэрв’ю з нагоды прэм’еры спектакля “Васа” па п’есе Максіма Горкага, дзе яна іграе галоўную ролю. “Проста я — іншая, не настолькі моцная, не настолькі валявая, — кажа В. Клебановіч, параўноўваючы сябе з гераніяй. — Калі Васа бярэ абставіны, што называецца, за горла і падпарадкоўвае сабе, то я ў жыцці іх адпускаю, супраць хваляў не пльву, не спусташаю

У жыцці народнай артысткі Вольгі Клебановіч шмат віншаванняў і кветак

сябе барацьбой і на бараг выкочваюся разам з хваляй...”

Беларускія жанчыны — яны і такія. Добрыя, адкрытыя, даверлівыя, але і — моцныя, і мудрыя, а калі абставіны прымусяць, то здольныя на выключныя ўчынкi. У

связі з гэтым на юбілейным вечары згадвалі не толькі цудоўнае фота “абаяльнай студэнткі Вольгі” на вокладцы часопіса “Огонек”, якое зрабіла яе ў 60-я гады знакамітай на ўвесь Саюз, але і тое, што “яшчэ студэнткай Беларускага

тэатральна-мастацкага інстытута Вольга Клебановіч затрымала злоснага хулігана”. Родавыя карані яе на Случчыне, у мястэчку Грэск, таму артыстка з дзяцінства цудоўна ведае вясковае жыццё, шмат народных песень. → **Стар. 2**

Чыстыя вочы зямлі

Прафесар Вольга Якушка больш за паўстагоддзя даследуе беларускія азёры

Лявон Целеш

Калі летась геаграфічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта адзначаў 75-гадовы юбілей, яго дэкан урачыста пасаджэнне пачаў не з прамовы. Прафесар Іван Іванавіч Пірожнік узяў прыгожы букет восеньскіх кветак і пад апладысменты ўручыў старэйшай супрацоўніцы: Вользе Піліпаўне Якушцы. Жанчыне, якую, чуў, у Беларусі называюць “жывой легендай”. Больш за семдзсят гадоў жыццё яе звязана з факультэтам. Менавіта Вольга Піліпаўна — першая ў краіне жанчына-доктар геаграфічных навук, прафесар.

Хоць нарадзілася яна ў Мінску, але карані мае сялянскія. Дарэчы, дзед вучонай быў моцным гаспадаром, і пад час калек-

тывізацыі родзічы яе былі рэпрэсаваны, саслана ў Казахстан, а праз некалькі гадоў ім удалося вярнуцца на Бацькаўшчыну. Бацька Вольгі Піліпаўны, як і ягоны брат, вывучыліся на архітэктараў. Піліп Васільевіч удзельнічаў у галоўных новабудовах першай пяцігодкі: Крычаўскага цэментнага завода, Аршанскага ільнокамбіната, Дома ураду ў Мінску. Быў галоўным інжынерам і пры ўзвядзенні будынка геафака, з якім дачка звязала ўсё жыццё.

Вучобу на факультэце, тады яшчэ геалага-глебазнаўчым, перапыніла вайна, Вольга Піліпаўна працавала на адным з ваенных заводаў у Расіі. Вучоба прадоўжылася на станцыі Сходня пад Масквой: туды ў час вайны быў эвакуяваны ўніверсітэт. Успамінае: ваеннай справе студэ-

Возера Глубелька — адно з прыгажэйшых на Мядзельшчыне

нтаў факультэта навучаў Іван Мележ, будучы народны пісьменнік Беларусі. Пасля вызвалення рэспублікі Белдзяржуніверсітэт вярнуўся ў Мінск, і якраз у перамож-

ным 45-м яна закончыла вучобу з “чырвоным” дыпламам. Потым — аспірантура, і ўжо ў 1949 годзе Вольга Якушка абараніла кандыдацкую. → **Стар. 2**

ВЕСТКИ

Самыя-самыя...

Алена Прамень

Названы імёны дзесяці Жанчын года

Гэта не быў конкурс знешняй прыгажосці: лепшых выбіралі па дзелавых, мацярынскіх, душэўных якасцях. Урачыстасць ушанавання лаўрэатаў і пераможцаў прайшла ў Мінску, у Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета. Журы, якое ўзначальвала старшыня Беларускага саюза жанчын, член Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Надзея Ермакова, вызначыла пераможцаў у 10 намінацыях з больш чым 50 фіналістаў конкурсу.

Хто ж яны, лаўрэаты? Дырэктар Баранавіцкага камбіната хлебапрадуктаў, член Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Наталля Манько прызнана пераможцай у намінацыі “За лідарства і паспяховае кіраўніцтва”, у намінацыі “За актыўную грамадскую дзейнасць” лідарам стала Таццяна Краўчанка, старшыня — амаль два дзесяцігоддзі! — Рэспубліканскай арганізацыі шматдзетных бацькоў. А Раіса Шамак з Асіповіцкага раёна прызнана лепшай у намінацыі “За дасягненні ў выхаванні дзяцей”: яна выхоўвае 9 дзяцей у доме сямейнага тыпу.

Ганна Гарчакова, дырэктар Беларускага дзіцячага хоспісу, першага ў краіне цэнтра палеагэўнай дапамогі безнадзейна хворым дзецям. — пераможца ў намінацыі “За дабрачыннасць і міласэрнасць”. Шматдзетная маці з вёскі Аношкі Лепельскага раёна Валянціна Крыцкая атрымала прыз “За ўклад у духоўна-маральнае адраджэнне грамадства”. Яна нарадзіла і выхавала 9 дзяцей, захавала старадаўні абрад “Жаніцьба Цярэшкі”. Вольга Башко, кіраўнік дарожнага ўпраўлення з Дзятлаўскага раёна — лепшая ў намінацыі “За высокі професіяналізм”, а “За вернасць і адданасць прафесіі” ўшанавана кіраўнік выпраўленчай калоніі №4 ўпраўлення дэпартаменту выканання пакаранняў МУС па Гомельскай вобласці Святлана Паходава. Дырэктар Эксперыментальнай базы “Натальеўск” з Чэрвеньскага раёна Алена Махнач стала пераможцай у намінацыі “За ўклад у адраджэнне вёскі”.

І яшчэ дзве намінацыі: “За жаночую мужнасць” адзначана інвалід 1-й групы Алена Васільевіч, а “За сілу духу і стойкасць характару” — 94-гадовая Вольга Аксенцьеўна Андросік, ветэран Вялікай Айчыннай вайны, кавалер баявых ордэнаў, з вёскі Сокалава Жабінкаўскага раёна.

Вялікая душа

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

У ліку знакавых работ В.Клебановіч у тэатры, дзе яна працуе амаль 45 гадоў, — роля Сцепаніды ў спектаклі па апавесці Васіля Быкава “Знак бяды”, адзначаная ў 1986 годзе Дзяржаўнай прэміяй Беларусі. Адноічы, як сама Вольга расказвала, на здымках фільма ў глыбінцы вясковья жанчыны лёгка прынялі яе за сваю... А ў рэпертуары артысткі — дзесяткі яркіх роляў у спектаклях паводле твораў вядомых аўтараў: Брэхта, Горкага, Уільямса, Астроўскага, Дастаеўскага, Чэхава... І цяпер у яе шмат працы ў родным тэатры, занята і ў антрэпрызах, а таксама здымаецца ў кіно.

Мяркую, рэжысёр Мадэст Абрамаў, добра ведаючы Вольгу, не выпадкова ў свой час прапанаваў ёй

сыграць ролю Жазэфіны ў спектаклі “Ад’ютант-Ша Яго Вялікасці”. Спектакль быццам спецыяльна “скроены” пад Вольгу: так арганічна кладзецца яе талент на характар сцэнічнай герані. Менавіта гэту пастаноўку Вольга Міхайлаўна выбрала і для бенефісу, у чарговы раз бліскуча сыграўшы ролю карсіканкі Жазэфіны. Гледзячы, як Вольга віртуозна, з вялікім імпэтам яе ўвасабляе, ловіш сябе на думцы: ну-у, перад такім напорам і сам Напалеон (яго не менш энергічна іграе заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Шалестаў) спасаваў бы...

Спецыяльна не раскрываю сутнасць камедынай сітуацыі: будзеце ў Мінску — абавязкова схадзіце “на Клебановіч”. Між іншым, спектакль “Ад’ютант-Ша...” — у рэйтынгу самых папу-

Вольга Клебановіч у вобразе Васы Жалязной

лярных у Рускім тэатры: іграўся ўжо 260-ы раз. А бліскучы бенефіс Вольгі Клебановіч і пасля спектакля меў лагічны працяг як быццам у французскім кафэ “У Жазэфіны”. Такі крэатыў падаравалі “ад’ютант-Шы-юбіляр-Шы” калегі-артысты. І ўцягнулі ўсіх, хто выхадзіў на сцэну з віншаваннямі, у вясёлую тэатральную гульню. Прычым

шансон на акардэоне наігрываў сам галоўны рэжысёр тэатра Сяргей Кавальчык. Ён і паведаміў гледзачам цікавую навіну: Вольга Клебановіч, аказваецца, нядаўна пагадзілася папрацаваць разам з ім над новым спектаклем. У якасці рэжысёра! І гэта, думае, будзе роля не менш значная.

...Цікава, а як сама акт-

рыса ўспрымае цяжар славы? “Здараецца, акцёры ў жыцці прысвойваюць сабе вартасці створанага імі вобраза, — усміхаецца Вольга Клебановіч. — Сыграў, скажам, караля, і вядзе сябе ў жыцці па-каральску, існуе ў ілюзіі недасяжнай велічы. Забаўна такое назіраць... На шчасце, я — чалавек здаровы, ды і жыццё не дае пагружацца ў ілюзіі”.

Гасцінны стыль

Андрэй Анікееў

На прыроду, у ціхіх мясцінях Беларусі ахвотна едуць адпачываць не толькі тысячы айчынных гараджан, але і замежныя аматары такіх тураў. Для таго, каб вызначыць, дзе лепш прымаюць гасцей, і праводзіўся рэспубліканскі конкурс “Лепшая аграэкасыдзіба 2009 года”. Нядаўна падведзены яго вынікі. Як стала вядома, Гран-пры конкурсу заваявала сельская сядзіба “Над Нёманам”, яна размешчана ў Гродзенскай вобласці.

Увогуле ж лепшых з лепшых гаспадароў аграэкасыдзіб вызначалі ў шасці намінацыях. У прыватнасці, самай зялёнай прызнана сядзіба “Трычоўскі маёнтак”, непадалёк ад Гродна. У намінацыі “Стыль і гармонія” пераможцам стаў “Панскі сад” — яго стварылі гаспадары на Гомельшчыне. За самы высокі ўзровень гасціннасці адзначана сядзіба “Танак”, што на Міншчыне. А найлепш зберагаюць і развіваюць беларускія традыцыі, як лічаць арганізатары конкурсу, уладальнікі сядзібы “Палескія традыцыі” (Брэстчына), “Трабуцішкі” (Віцебшчына) і “Закінуты рай” (Гомельшчына).

ЯК СПРАВЫ, ДЫАСПАРА?

Пранікнёна спяваюць “Ластаўкі”

Яніна Васілеўская

Беларускі жаночы вакальны калектыў, прاپісаны ў латвійскім Даўгаўпілсе, выпускаў кампакт-дыск сваіх песень

Гэта — адметная падзея ў гісторыі беларускай дыяспары на тэрыторыі Латвіі. Нашы суайчынніцы далі дыску назву “Радасць у сэрцы зноў”. А сам гурт

“Ластаўкі” стварылі чатыры жанчыны, улюбёныя ў прыгожыя спевы: мастацкі кіраўнік Таццяна Піменава, а таксама Наталія Зубкова, Вера Талерка і Інга Цыршэ-Галерэ.

На новым дыску ўмясцілася шаснаццаць песень, яны гучаць на беларускай, рускай і латышскай мовах. У аснове большасці твораў — вершы паэта Станіслава Валодзькі, які нарадзіўся ў Бе-

ларусі і цяпер жыве ў Даўгаўпілсе. Музыку да іх напісалі кампазітары Мікола Яцкоў, Альберт Белусь, Анатоль Мядзведзеў, Аляксандр Рудзь, Таццяна Піменава. Песню “Жыты” на верш Ніны Мацяш стварыў Анатоль Мядзведзеў. Ёсць на дыску і беларускія народныя песні “І туды гара...” і “Дзе б я ні ехала...” у апрацоўцы Таццяны Піменавай, а таксама песня на латышскай мове “Dzeguzīte”,

створаная Раймандам Паулсам на верш Яніса Петэраса.

Канцэрт, пад час якога прэзентаваўся новы кампакт-дыск, прайшоў у Доме культуры “Варпа” Даўгаўпілскага краю. На ім гучалі і тыя творы, што ўвайшлі ў зборку, і тыя, што рыхтуюцца для новых дыскаў. З цёплымі словамі да людзей, якія шчыра папрацавалі на выданне дыска, якія зберагаюць традыцыі беларускай

культуры, жывучы на тэрыторыі Латвіі, звярнуліся Генеральны консул Беларусі ў Даўгаўпілсе Віктар Гейсік, настаяцель Барыса-Глебскага сабора айцец Георгій, дырэктар Цэнтра беларускай культуры Барыс Іваноў. Выступалі таксама паэт Станіслаў Валодзька, спевакі Сяргей Піманаў і Павел Прозар, удзельнікі ансамбля “Купалінка” і танцавальнага гурта “Лянок”.

Чыстыя вочы зямлі

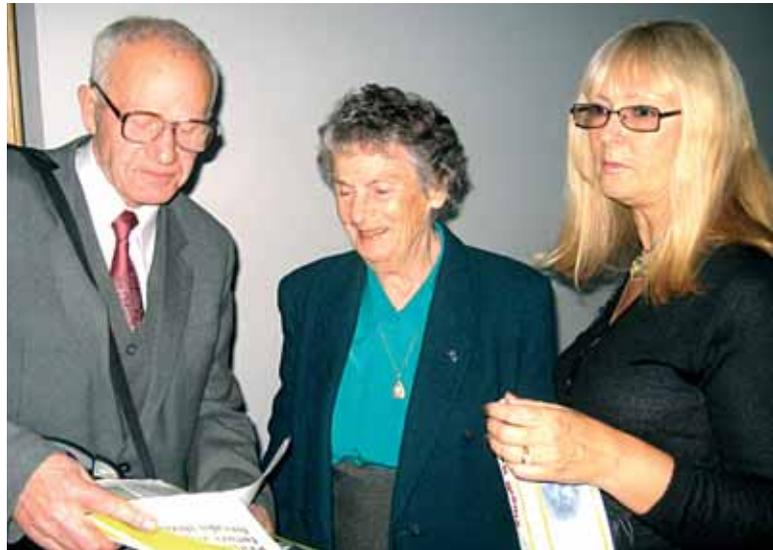
(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

А як прыкіпела да азёр? Неяк, у 1955-м, студэнты прапанавалі ёй наведаць Беларускае Паазер’е. Там упершыню і пабачыла дзівосныя “вочы зямлі”, як называюць азёры паэты, на ўсё жыццё палюбіла іх. Пачала займацца лімналогіяй (вазеразнаўствам). Цяпер Вольга Якушка па праву лічыцца заснавальніцай гэтай навукі ў Беларусі. Першым возерам, якое даследавала са студэнтамі, было Доўгае, самае глыбокае ў краіне: глыбіня амаль пад 54 метры. Затым вывучалі возера Гінькава — сапраўдны цуд прыроды, бо надзвычай чыстае. Потым былі азёры Пастаўшчыны, Ушачыны, Полачыны, Браслаўшчыны, Мядзельшчыны... Усе яны набылі своеасаблівы пашпарты і былі ўпершыню дэталёва вывучаны Вольгай Якушкай і яе студэнтамі. На першым часе даводзілася працаваць без буйнамаштабных картаў: яны тады лічыліся сакрэтнымі. А набыць іх дапамог кур’эзны выпадак. Неяк на Камароўскім рынку Вольга Піліпаўна ўбачыла, як жанчына-прадавец загортвае селядцы

пакупнікам... у нямецкія карты Беларусі. Прычым вельмі добрай якасці і буйнога маштабу. Яна, бязмерная рада, у момант скупіла іх. У час экспедыцыі па азёрах вучоныя звычайна жылі ў вёсках. Сяляне страчалі даследчыкаў надзвычай гасцінна, за пастой грошай ніколі не бралі, а яшчэ і дапамагалі, чым маглі. Пераадоўваць цяжкасці паходнага побыту дапамагалі і муж Вольгі Піліпаўны: у тыя часы, дарэчы, Анатоль Іосіфавіч быў прарэктарам Беларускага політэхнічнага інстытута. Урэшце, калі сталі бачнымі вынікі работы, на іх звярнула ўвагу Міністэрства меліярацыі і воднай гаспадаркі. Яно дапамагала транспартам, абсталяваннем, пакрывала частку расходаў на экспедыцыі ў абмен на вынікі даследванняў азёр. З удзячнасцю згадвае вучоная, што ў час вандровак па родным краі яна мела падтрымку такіх апантаных супрацоўнікаў і студэнтаў геафака, як Ірына Мыслявец, Барыс Уласаў, Валерыя Калечыц, Віктар Раманаў, Якуб Якубоўскі і іншых, многія з іх і самі ўжо вучоныя з імёнамі.

У 1967 годзе выйшла яе пер-

шая кніга: “Геаграфія азёр Беларусі”. А праз тры гады Вольга Якушка абараніла доктарскую на тэму “Гісторыя развіцця і сучасны стан азёр Поўначы Беларусі”, ёй было прысвоена званне прафесара. Цяпер Вольга Піліпаўна — аўтар каля 300 навуковых прац і артыкулаў, вучэбных дапаможнікаў, шэрагу навукова-папулярных кніг аб прыродзе Беларусі. Ёй пашанцавала быць удзельніцай міжнародных кангрэсаў, канферэнцый у Індыі, Швецыі, Славеніі, Германіі, Польшчы, Балгарыі. А ў Вялікабрытаніі, на востраве Джэрсі, наведвала заапарк вядомага натураліста, пісьменніка Джорджа Дарэла... Успамінае паездку па краінах Афрыкі: падарожнічала ў 1970 годзе з групай маскоўскіх даследчыкаў прыроды, было арганізавана азнаямленне з нацыянальнымі паркамі, бытам і жыццём народаў. З вандровак Вольга Піліпаўна прывозіць адметныя рэчы, якія ўпрыгожваюць стэнды адзінага ў Беларусі Музея землязнаўства: ён месціцца ў будынку геафака.

Вольга Якушка (у цэнтры) на юбілейнага геафака

Вольга Якушка ўдастоена звання лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, узнагароджана медалём Францыска Скарыны, яна — заслужаны дзеяч навук. І клапатлівая маці: выхавала дзвюх дачок, Таццяну і Марыну. Між іншым, Марына цяпер выкладае англійскую мову ў адным з каледжаў Лондана, а яе сын жыве ў Каліфорніі, працуе кінаакцёрам на галівудскай кінастудыі. Вольга Піліпаўна ганарыцца ўнукам: нягледзячы на жорсткую канкурэнцыю, таленавіты і працаздольны Канстанцін зняўся ў

многіх кінафільмах, спрабуе сілы і як прадзюсер. Вядома ж, дзеці, унукі, праўнукі ганарацца і Вольгай Піліпаўнай.

У яе, без перабольшвання, тысячы вучняў, якія жывуць па ўсім свеце. І мне, таксама выпускніку геафака, помніцца першая лекцыя па землязнаўстве. Нам, студэнтам-першаккурснікам, яе чытала прыгожая, стройная жанчына: Вольга Піліпаўна Якушка. Такай яна засталася і цяпер, нягледзячы на паважаны ўзрост. Пэўна, зносіны з азёрамі — вельмі карысная для здароўя справа.

Славу беларускай старонцы прынеслі многія асобы, выпеставаныя на беларуска-расійскім памежжы. Давайце зазірнём у Веліж. Цяпер гэта — маленькі райцэнтр суседняй з Беларуссю Смаленскай вобласці. У гісторыю патрапіў з-за многіх акалічнасцяў і перыпетый...

Знічкі Памежжя

Алесь Карлюкевіч

Вядомасць маюць і Веліжскае паўстанне 1918 года, і Веліжская справа — судовы працэс, які ішоў на працягу 1821–1835 гадоў. Але аб гэтым крыху пазней. Давайце паспрабуем спярша зазірнуць у далёкую сіваю мінуўшчыну гэтага гарадка і яго блізкіх ваколіц. І хаця колькасцю насельніцтва гарадок ніколі не вылучаўся, ён заўсёды быў у эпіцэнтры гістарычных падзей, розных пераўтварэнняў, якія дазвалялі імя Веліжа ўпісаць у энцыклапедыю чалавечай памяці надойта, на стагоддзі наперад. Назва паселішча паходзіць, па адной з версій, ад стараславянскай назвы ракі Велья (“вялікая”). Так, лічаць даследчыкі (у тым ліку і беларус В. Жучкевіч), у старажытнасці называлі Дзвіну ў яе верхнім цячэнні. Горад на рацэ з такім імем і атрымаў назву Веліж. Некалі ўваходзіў у склад Смаленскага княства. З 1355 года — у Вялікім княстве Літоўскім. З першых пісьмовых згадак — у хроніцы Быхаўца: у 1392 годзе князь Вітаўт ажыццявіў паход на Маскву. “...пойдзе князь великий Витольд, собрався под города Псковия: Велиж, Красный город...”. З 1533 года Веліж — у Маскоўскай дзяржаве. У 1536 годзе Іван Грозны выдае Указ пра будаўніцтва крэпасці на старым веліжскім гарадзішчы — Замкавай гары. “В лето 7044 (што адпавядае 1536 году. — А.К.) апреля в 19-ый день князь Великий Иван Васильевич и мати его Великая княжна Елена велела поставити город в Торопецком уезде на Велижском городище, город Велиж, и доделать месяца июля, в третье лето государства его». З гэтага часу і вядзецца адлік нараджэння горада Веліжа.

наў... Лівонская вайна 1558–1583 гадоў прынесла нямала бяdotы жыхарам невялікага гарадка і ваколіц. У 1562 годзе Веліжскімі землямі авалодаў князь Радзівіл. У 1582 годзе горад адышоў да Рэчы Паспалітай. У 1585-м у Веліжа з’явіўся ўласны герб: на блакітным фоне шчыта — залаты крыж, унізе — меч, накіраваны вострым канцом на усход. Знаёмыя для беларускай геральдыкі матывы, калі мы ўгледзімся ў некаторыя гербы гарадоў Віцебшчыны...

З 1667 года па Андрусаўскім дагаворы (ішла руска-польская вайна 1654–1667 гадоў) горад адышоў да Масковіі. Праз дзесяцігоддзе “з хвосцікам” паселішча-фарпост зноў вяртаецца ў склад Рэчы Паспалітай. Гэта сталася магчымым у выніку вялікага абмену: шэраг гарадоў і земляў абмянялі на стольны град Кіеў. І толькі ў выніку першага падзелу Рэчы Паспалітай Веліж канчаткова вяртаецца ў склад Расіі.

Спярша — як горад Пскоўскай губерні. А пасля, з 1804 года, — Віцебскай...

Тут самы час угадаць пра Веліжскую справу 1821–1835 гадоў па ілжывым абвінавачанні групы яўрэяў у рытуальным забойстве 3-гадовага хлопчыка. Арыштавалі тады 42 чалавекі. У 1835 годзе справу спынілі. Абвінавачаных апраўдалі, а ілжэсведкаў саслалі ў Сібір. Веліжская справа прыцягнула да сябе самую шырокую грамадскую ўвагу. Вядомы рускі паэт Міхаіл Лермантаў

Веліж. Від на горад і раку Заходня Дзвіна. Пачатак XX ст.

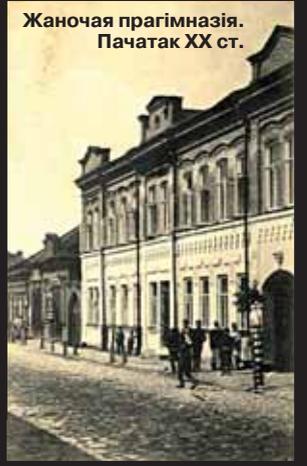
Веліж. Будынак грамадскага сходу “Сямейнае кола”. Пачатак XX ст.

Веліж. Ратуша. Пачатак XX ст.

Веліж. Від на горад ад пераправы. Пачатак XX ст.

Жаночая прагімназія. Пачатак XX ст.

Веліж. Ільінская вуліца. Пачатак XX ст.

нават напісаў з тае нагоды п’есу “Іспанцы”.

А што да паўстання 1918 года, то яно было выклікана ўвядзеннем хлебнай манополіі, сумна вядомай савецкай харчразвёрсткай. Паўстанцы захапілі ў лістападзе 1918 года Веліж. Колькасць узброеных сялян налічвала болей тысячы чалавек... І хаця паўстанне ў хуткім часе задушылі, узброеныя сяляне хаваліся па навакольных лясах яшчэ да 1925 года.

Усе гэтыя старонкі памяці, агульныя для народаў Расіі і Беларусі, вы зможаце адкрыць, самі пагартаць, калі здолееце патрапіць у сённяшнім смаленскім

райцэнтры ў выдатны, багаты на гістарычную інфармацыю краязнаўчы музей. У самым цэнтры Веліжа. І хаця сучасны музей, размешчаны ў помніку архітэктуры XX стагоддзя (так званыя “гандлёвыя рады”), адчынены ў 1986 годзе, вытокі яго — у часінах болей даўніх. Некалі, у 1918 годзе, гарадскі музей пачаў сваю працу ў будынку гарадской ратушы. Праўда, будынак загінуў у час Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, тэма вайны, гераізму і мужнасці ўраджэнцаў краю, драматычных падзей, якія адбываліся ў кожны з 601 дня ваеннага ліхалецця, — галоўны змест экспазіцыі музея. Тут ёсць і матэрыялы пра абаронцаў Брэсцкай крэпасці, пра партызанскі рух не толькі на Смаленшчыне, але і на Віцебшчыне. Калі музей ствараўся наноў (асновай паслужылі зборы двух школьных музеяў Веліжа), то шмат якія дакумен-

ты, гісторыка-краязнаўчыя кнігі веліжскія краязнаўцы капіравалі ў Мінску, Магілёве, Віцебску.

Пра судакрананне гісторыі Веліжа і Віцебшчыны, Віцебска расказваюць у музеі і мастацкія экспанаты — работы народнага мастака Беларусі Андрэя Ануфрыевіча Бембеля. Ураджэнец смаленскага гарадка, свае першыя ўрокі майстэрства будучы скульптар, які прынёс славу найперш беларускай Айчыне, атрымаў у Веліжскай мастацкай школе яшчэ ў 1919 годзе. Тады ў гэтай навучальнай установе працавала выдатная плеяда выпускнікоў Пецябургскай акадэміі мастацтваў — жывапісцы В. Волкаў, М. Эндэ, В. Хрусталёў, скульптары М. Керзін, М. Шульц. У 1923 годзе ўсе яны дружнай камандай пераязджаюць у Віцебск: на работу ў мастацкі тэхнікум. Міхаіл Аркадзевіч Керзін (1883–1979), нараджэннем пецябургца, становіцца дырэктарам тэхнікума. І будзе займаць гэтую пасаду амаль дзесяць гадоў, пакуль не пераедзе ў Мінск. Мастацтвазнаў-

цы адзначалі ў скульптуры Керзіна цеплыню і адухоўленасць, дасканаласць мадэліроўкі, высокую культуру.

Праўда, рознае ўспамінаюць віцебскія мастацтвазнаўцы пра тыя часіны. Была ж у віцебскай мастацкай школы і іншая гісторыя... У 1924 годзе да сваіх веліжскіх настаўнікаў далучыўся — у ролі вучня — і Андрэй Ануфрыевіч Бембель. Дарэчы, варта згадаць, што вучнем веліжскіх педагогаў быў і студэнт Віцебскага мастацкага тэхнікума легендарны жывапісец Раман Семашкевіч... І калі ў Веліжы давядзецца на плошчы Дзяржынскага ўбачыць шмільду мастацкай школы, то абавязкова ўгадайце, якія слаўныя мастакоўскія імёны аб’ядноўваюць Беларусь і Расію, Смаленшчыну і Віцебшчыну, Веліж і беларускую старонку... Імёны, супольныя для Айчыны ў Расіі і Беларусі...

В поісках утраченногo
Паштоўкі з калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава

Чароўны свет выцінанкі

Нажніцы ў руках Вольгі Бабурынай пераўтвараюць паперу ў казачныя цуды

Людміла Мінкевіч

— Мама, дай мне, калі ласка, паперку — я буду стрыгчы!.. — прыстройваецца на калені Вольгі, народнага майстра па выцінанцы, яе трохгадовая дачка Мілачка. Яна любіць так сядзець, назіраць, як маці працуе, спрабуе нешта паўтарыць. Гэтак і сама Вольга сядзела некалі з матуляй і дапамагала ёй выразаць сняжынку, каб упрыгожыць шыбы на Новы год. Дзіцячая мастацкая школа ў Маладзечне, Мірскае рэстаўрацыйна-мастацкае вучылішча, клас народнага мастацтва пры Маладзечанскім гарвыканкаме... Урэшце, калі Вольга стала студэнткай Гродзенскага дзяржуніверсітэта імя Янкі Купалы, пачаліся яе ўласныя творчыя пошукі: кнігі і майстроў па выцінанцы было мала. Між іншым, з'явілася выцінанка ў Бела-

русі яшчэ ў сярэдзіне XIX стагоддзя. “Тут не трэба вялікіх прыстасаванняў, на шталт ткацкага варштата ці ганчарнага круга, — разважае яна. — З паперай можна працаваць, нават едучы ў цягніку. А колькі неверагодных магчымасцяў у паперы!

І колькі стыляў выразаання: кітайскі, яўрэйскі, еўрапейскі, мексіканскі...”

Беларускую выцінанку адрозніваюць тэхніка шматразовага складвання, простыя геаметрычныя ўзоры і галоўнае — стылізаванасць.

Ад маці да дачкі — так і перадае Вольга Бабурына народнае мастацтва выцінанкі

Людзі, для якіх яна праводзіць майстар-класы, звычайна стараюцца выстрыгчы тое, што бачаць. Аднак варта не проста адлюстраваць прадметы, але дэкаратыўна асэнсаваць іх, надаць форму, стыль.

Выцінанкі Вольгі ўражваюць. Лёгкасць, гульня сіметрыі, глыбокі змест, гучанне рытмаў і віхураў... Тут міфалагічныя і рэлігійныя вобразы, водгалас народных абрадаў, матывы святаў і нават помнікі архітэктуры. А пасля нараджэння дачкі ў яе творчасці пачаўся “лірычны перыяд”: райскія дрэвы, кветкі... Для дачкі ж маці прыдумала і выцінанкі-забаўляльнікі: казачны сюжэт з вершаваным под-

пісам з паперы, да прыкладу “У чырвоных ботах ходзіць па балотах бусел даўганосы, жабы сабе носіць”. Спецыяльна для Мілы яна аформіла некалькі такіх выцінанак-забаўлялак у кніжку, якую дзяўчынка з гонарам называе “мае казкі”.

З лірычнай серыі ў Вольгі шмат паштовак: да Каляд, Новага года, Дня Святога Валянціна, Гукання вясны... Акуратныя, ажурныя з вясёлымі козачкамі і снягірамі, яркімі кветкамі і сэрцамі, яны заўсёды прывабляюць наведвальнікаў. У Вольгі былі ўжо ўласныя і калектыўныя выставы, удзел у міжнародных і рэспубліканскіх конкурсах і фестывалях. З 1997 года яна — сябра

Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, а ў 2006-м стала стыпендыяткай Міністэрства культуры.

Чаго б Вользе хацелася больш за ўсё? Пазнаёміць з выцінанкай як мага больш людзей, надаць ёй жыццяздольны і адвечны імпульс: “Я бачу працяг жыцця выцінанкі праз распаўсюджванне паштовак, яшчэ патрэбны майстры-класы, свой сайт... Спытай у людзей гадоў дзясцят таму пра выцінанку — глядзелі б вялізнымі вачыма, не ведаючы што гэта. А сёння і ведаюць, і цікавяцца, і набываюць працы. Праз сайт мяне знаходзяць людзі нават з Канады, просячы даслаць некаторыя распрацоўкі...”

Усе колеры вясны

Аксана Шыкуць

Святочны падарунак для жанчын падрыхтаваў фотамайстар Міхаіл Маруга

“За паўгадзіны да вясны” — так называецца выстава вядомага фотамастака Міхаіла Маругі, якая дэманструецца ў культурна-дзелавым цэнтры “Дом Масквы” ў Мінску. Радок з вядомай песні ў выкананні Уладзіміра Мулявіна ў назве выставы як нельга лепш характарызуе яе настрой. Дарэчы, Мулявін і сам не раз быў героем фотаработ Міхаіла Маругі. Цяпер жа героі, дакладней, герані, фотавыставы ў Доме Масквы — выключна жанчыны.

Менавіта яны на фотаработах Міхаіла Маругі, выкананых у жанры партрэта, сапраўды натхняюць і здзіўляюць сваёй шматаблічнасцю: жанчыны сціплыя, сур’ёзныя, гуллівыя... У кожнай майстар прыкмеціў яе адметнасць і непаўторнасць. На адкрыцці выставы Міхаіл Маруга сказаў, што жадаў паказаць прыгажосць беларускіх жанчын, якія, як і сама вясна, натхняюць, акрыляюць, уносяць у жыццё яркія фарбы.

Духмяны хлеб на белым палатне...

Ксенію Лявонаўну Падвербную паважліва называюць захавальніцай традыцый

Лявон Сцепановіч

Здараецца часам, што логіка ўражанняў перакрывае логіку падзей. Калі пакаідаў хату гасцінай майстрыхі Ксеніі Лявонаўны, яна падарыла мне ў дарогу духмяны бохан свежаспечанага хлеба. Прама з печы. Я вез каштоўны бохан дадому, у Дзяржынск. Водар хлеба разыходзіўся на ўвесь аўтобус, і вочы людзей навокал, здавалася, святлелі... А мне той пах раскалыхнуў памяць: прыгадалася не вельмі сытнае, мякка кажучы, дзяцінства. Тады, у цяжкія пасляваенныя гады, мая мама таксама даставала з печы духмяны, з добра падпечанай скарыначкай, боханы. Хлеб на стала для нас, траіх дзяцей, што засталіся без бацькі, заўсёды быў вялікім святам. І павага да такой святыні, як хлеб, засталася ў мяне з тых часоў на ўсё жыццё. Упэўнены: нехта, чытаючы гэтыя радкі, таксама ўспомніць сваё дзяцінства, смак матчынага хлеба.

Ксеніі Лявонаўны жыве на Дзяржыншчыне, у вёсцы Вялікія Навасёлкі. Гэту майстрыху называюць захавальніцай даўніх майстэрстваў і традыцый. У вёску мяне падвез і прадставіў жанчыне яе аднавясковец, старшыня Дзяржынскага раённага Савета дэпутатаў Канстанцін Немчык.

Ксенія Падвербная — гасцінная гаспадыня

Гаспадыня правяла нас у чыста прыбраны пакой, шчодрэ аздоблены хатнімі рэчамі. Вакол — саматканыя покрывы, ручнікі, сурвэткі... Вышыўкі на гэтых рэчах — на ўсе колеры вясёлкі. На вокнах у хаце шмат кветак, на сценах, у кутах — іконы.

Майстэрства Ксеніі Лявонаўны як вышывальніцы, выдатнай ткачыкі адзначана нават дыпламам — вось ён, на сцяне. Яна ўзнагароджана Мінскім абласным аддзелам культуры “за захаванне лепшых узораў трады-

цыйнага народнага ткацтва і за ўдзел у абласной выстаўцы “Традыцыйнае ткацтва Міншчыны”. Прызнацца, аж не верыцца, што бялюткія, як снег, льяныя покрывы зробленыя яе рукамі, а не дзе на фабрыцы. Яшчэ нядаўна ткацкі станок стаяў у яе пасярод хаты і ўзімку не быў без работы. Дарэчы, гаспадыня перавезла яго са сваёй малой радзімы, з Касцюковіцкага раёна Магілёўшчыны. Дастаючы з кufра шматлікія тканыя, вышываныя вырабы, яна звычайна распавядае пра сваю жаночую долю.

Ёй ужо за 85. У сялянскай сям’і,

па гаспадарцы патрэбна была дапамога. Працавала ў калгасе, была і звеннявой, і брыгадзірам. Працоўны стаж немалы, аж 55 гадоў.

“Рукі Бог даў умелья...” — сціпла гаворыць яна сама наконт вытокаў майстэрства. Наўчылася, скажам, малая Ксенія лапці з лыка плесці, ды так гожа, што зручны сялянскі абутак вырабляла для ўсёй сям’і. Гадоў у 14—15 умела і ткаць, вышываць. З маленства прыглядалася, як робіць гэта маці, суседкі — так і павялося. Шмат чаго прыгожага за жыццё нарабіла. Цяпер цяжэй: і зрок падводзіць, і сілы не тыя...

І якія ж страшныя гады перажыла! Усе пяцёра яе братаў загінулі на франтах Вялікай Айчыннай. Дзякаваць Богу, муж Ксеніі Лявонаўны вярнуўся, хоць і інвалідам.

А вёску яе родную напатакаў вогненны лёс Хатыні, доўгі час ёй давялося разам з маці і сястрой жыць у зямлянцы. Муж памёр у 1980-м, і сястра, на той час мінчанка, пераканала Ксенію Лявонаўну пераехаць жыць бліжэй да яе. Так яна і апынулася ў Вялікіх Навасёлках, яшчэ адпрацавала ў мясцовым калгасе 15 гадоў. Дзяцей вывела ў людзі: адна дачка жыве ў Дзяржынску, другая — у

Мінску, а сын — у Оршы. Яна не скардзіцца на лёс, лічыць сябе шчаслівай. І заўсёды імкнецца рабіць дабро, не трымаць злосьці нават на таго, хто яе пакрыўдзіў. Жыве ў глыбокай веры, і кажа: трэба дараваць людзям, тады і нам усім даруе Гасподзь Бог.

...А хлеб свой Ксенія Лявонаўна пячэ і сёння — яна, мусіць, адна з нямногіх вяскоўцаў, хто памятае, зберагае даўнія традыцыі хлебапячэння. Мне цяжка ўявіць, але яна ніколі не купляла хлеб у краме — заўсёды выпякала сама. І сакрэт майстэрства яна таксама прывезла ў наш раён са сваёй малой радзімы. Хлеб у яе з кіслінкай, вельмі смачны, да таго ж добра захоўваецца, цэлы тыдзень не чарсцее. Дарэчы, ад маці ў яе такая завяздэнка: перш чым пасадзіць хлеб у печ, кожны бохан абавязкова перахрысціць. Вялікая яна майстрыца выпякаць і булчкі, а таксама святочныя пірагі.

Да Ксеніі Лявонаўны часта наведваюцца вучні Навасёлкаўскай сярэдняй школы, з якімі яна не проста сябруе, але і перадае ім сакрэты майстэрства. Часта яе запрашаюць і ў школу, дзе ў багатым на экспанаты краязнаўчым музеі можна пабачыць і яе вырабы. Таму ёсць надзея: народныя традыцыі будуць жыць.

